
VEDRANA PREMUŽ-ĐIPALO □ Etnografski muzej Split, Split

Od 2005. do 2013. godine u Etnografskome muzeju Split osmišljene su brojne edukativne akcije kojima se nastojalo potaknuti djecu na upoznavanje tradicijske baštine, promišljanje o njezinu očuvanju i uočavanju transformacija kulturnih pojava.

Primjeri edukativnih aktivnosti koje se provode u Etnografskome muzeju Split pokazat će na koji je način i u kojem opsegu edukativna djelatnost postala integralni dio programske politike Muzeja. S obzirom na činjenicu da u Hrvatskoj ne postoji velik broj specijaliziranih etnografskih muzeja, istaknut ćemo važnost muzejske edukacije etnografskih muzeja koja se provodi s ciljem zaštite baštine i kontinuiranog očuvanja memorije zajednice i društva.

PRIMJERI IZ PRAKSE

Pedagoški odjel Etnografskog muzeja Split različitim aktivnostima nastoji upoznati posjetitelje s muzejskom građom i etnografskom baštinom te približiti i afirmirati muzejsku djelatnost. Edukativni je program vezan za stalni postav, povremene izložbe, godišnje običaje, određene etnološke i antropološke teme. Kulturne akcije trebale bi potaknuti posjetitelja na očuvanje kulturne baštine, osobito najmlađe, čime se stvaraju temelji kontinuiranog očuvanja kulturnog identiteta zajednice. S obzirom na zadane ciljeve, osmišljavaju se događanja poput vodstava, radionica, predavanja, pričaonica, igraonica, videoprojekcijai, didaktičkih izložaba. Na taj se način "klasičnom" učenju dodaje nova dimenzija pri čemu posredničku ulogu u komunikaciji ima muzejski pedagog. Metode i didaktički sadržaji koji se primjenjuju prilagođuju se ovisno o profilu publike te dobi i predznanju posjetitelja.

Najbrojniji korisnici edukativnih aktivnosti koje se održavaju u Muzeju jesu učenici nižih razreda osnovnih škola. Na pitanje koje se postavlja učenicima pri njihovu prvom dolasku o tome što se čuva u etnografskome muzeju i što misle da će naučiti tijekom posjeta, učenici najčešće odgovaraju da se u takvim muzejima čuvaju isključivo narodne nošnje. Neki od njih nezainteresirano ulaze u muzejski prostor očekujući "samo neku staru robu", ali se ipak iznenade čuvši različite "priče" o životu u prošlosti, zainteresiraju se uspoređujući nekadašnji način odijevanja, ukrašavanja, stanovanja i privređivanja s današnjim, a potom se zabave tijekom muzejske radionice. Ono što nas osobito veseli jest činjenica da se velik broj učenika i njihovih nastavnika nerijetko ponovno vraća očekujući nove sadržaje. Upravo takvi ponovljeni posjeti jednako su važni kao i veliki brojevi o posjećenosti "velikih" muzeja.

Organizirani muzejski posjet osmišljen je kao teorijski i praktični dio. Prilikom muzejskog vodstva na način koji je prilagođen dječjoj dobi muzejski se izložci predstavljaju uz naglašavanje konteksta u kojemu su izrađeni i upotrebljavani. Muzejski pedagog upućuje djecu na lakše otkrivanje poruka koje određeni predmeti šalju, ali i na otkrivanje poruka pojedinih izložaba čiji se sadržaj na prvi pogled ne iščitava kao edukativni. Pri razgledavanju muzejskog postava ili neke njegove cjeline, ovisno o vrsti i trajanju posjeta, učenike motiviramo na aktivno sudjelovanje provođenjem kviza, pitalica i didaktičkih listića. Nakon teorijskog uvoda, koji je najčešće upotpunjen fotografskim prezentacijama ili audiozapisima, slijedi praktični rad u muzejskoj radionici, a radove ostvarene tijekom radionice djeca nose u školu ili ih daruju Muzeju. Na kraju se o uspješnosti posjeta razgovara s nastavnicima i učenicima, koji ispunjavaju i pripremljeni anketni listić.

Stalne edukativne aktivnosti

Tijekom školske godine u ponudi je veći broj raznovrsnih radionica, predavanja, igraonica. Primjerice, na radionici *Odjenimo narodnu nošnju!* učenici izrađuju modele koje odijevaju u stilizirane narodne nošnje te na taj način upoznaju tradicijsko odijevanje i uočavaju razlike u odijevanju stanovnika dalmatinskog zaleđa, priobalja i otočja.

Na radionici *Zvrk* izrađuju se motivi preuzeti s narodnih nošnji Dalmatinske zagore; radionica *Učimo osnove tkanja* upoznaje djecu s pojmovima *osnove* i *potke* te se izrađuju motivi od vune.

Ukrasi svoju torbu radionica je na kojoj se djeca upoznaju s funkcijom torbi u svakodnevnom životu seoskog stanovništva tijekom 19. i 20. st., načinom izrade i njihovom ulogom u običajima i vjerovanjima, a učenici imaju i mogućnost ukrašavanja torbica po uzoru na tradicijske motive.

Nonina škrinja radionica je koja učenike upoznaje s višestrukom namjenom jadranske škrinje i njezinim značenjima u hrvatskoj tradicijskoj kulturi. Praktični se dio provodi oslikavanjem i ukrašavanjem kutija prema izvornim predlošcima.

Na radionici *Božićna priča* učenici upoznaju predbožićne i božićne običaje, a potom se izrađuju božićne čestitke i ukrasi.

Na radionici *Pogodi tko sam!* učenici upoznaju značenja pokladnog prerašavanja i tradicijske načine maskiranja. Upoznaju lastovske *poklade*, kvarnerske *zvončare*, baranjske *buše*, sinjske *dide* i *babe*... Praktični dio obuhvaća izradu pokladnih maski.

Predavanjem o uskrsnim i proljetnim običajima posjetitelji mogu upoznati običaje na Cvjetnicu i Veliki tjedan, a praktični dio sastoji se od ukrašavanja uskrasnih pisanica.

Na radionici *Kakav krasan nakit!*, nakon prethodnog upoznavanja s tradicijskim nakitom, sudionici radionice izrađuju vlastiti nakit. O tradicijskom ukrašavanju oglašiva uči se na radionici *Bakino oglavlje*.

Putem radionice *Muzejska suvenirnica* traži se odgovor na pitanje što bi mogao biti dobar muzejski suvenir, a sudionici te radionice izrađuju vlastitu uspomenu na Muzej.

Za naše mlade posjetitelje osmišljena je i radionica pod nazivom *Kamena kuća*. Cilj radionice je naglasiti razliku između tradicijskoga graditeljstva i suvremene arhitekture. Uz pomoć slikovnih prikaza djeci se pokazuju različitosti oblika, funkcija i estetskih obilježja. Sastavni dio radionice je igra i kreativni rad u glini. Tematski je slična radionica *Toplina doma*, na kojoj se nakon upoznavanja s tradicijskom arhitekturom Dalmacije izrađuje model unutrašnjosti kuće *potleušice*.

O tradicijskom pčelarstvu i izradi slastica od meda, posebice o hvarskom *paprenjaku*, može se saznati na radionici *Pčelice u muzeju*, a o značenju jabuke u tradicijskoj kulturi posjetitelji uče na radionici *Dani jabuka*.

Na radionici *Ribarske priče* djeca imaju mogućnost saznati ponešto i o tradicijskom ribarstvu, a potom se okušati u izradi vlastitih brodica i ribica.

Na radionici *Teće, pjati i terine* upoznaju se s primjercima pučke keramike te izrađuju modele po uzoru na viđene.

Krpa, krpa, krpica... naziv je radionice na kojoj se upoznavanjem tehnike *patchworka* izrađuju mali prekrivači.

Tijekom zimskih školskih praznika organiziraju se i radionice za djecu kako bi učenici što kvalitetnije proveli svoje slobodno vrijeme.¹ Novost je i proslava dječjih rođendana u prostoru Muzeja te dostupnost vijesti na *facebook* stranici.

Izdvojeni edukativni projekti

Od 2004. godine Etnografski muzej Split sudjeluje u muzejskim edukativnim nagradnim igrama u organizaciji Sekcije za muzejsku pedagogiju i kulturnu akciju Hrvatskoga muzejskog društva, u sklopu kojih se na temelju predložene teme organiziraju muzejski edukativni programi (radionice, predavanja, predstave, koncerti...). S tim su ciljem organizirane edukativne izložbe *Tradicijska glazbala* (2006.) i *Sjećanja iz konobe* (2011.).

Također se posebnim programom obilježava Međunarodni dan muzeja (18. svibnja) i *Noć muzeja* (tijekom siječnja). Primjerice, 2010. godine *Noć muzeja* obilježena je cjelovečernjim projekcijama etnografskih dokumentarnih filmova i koncertom mandolinskog sastava dok je za najmlađe posjetitelje organizirana nagradna igra za djecu (*Noć muzeja Junior*).² Godine 2012. izvedena je lutkarska predstava *Uskočka svijeća*.³

2010. godine Međunarodni dan muzeja obilježili smo otvorenjem izložbe *Kad su mama i tata bili mali*, što je ujedno bila i prezentacija višemjesečnog projekta.⁴ Učenici su skupljali predmete koji imaju određeno značenje za njihove roditelje, odnosno predmete koji su na neki način vezani za njihovo djetinjstvo. Na temelju prikupljenih *memorabilija* učenici su se upoznali s društveno-povijesnim kontekstom 1970-ih i 1980-ih godina, kada su njihovi roditelji "bili mali". Održano je predavanje o djetetu i djetinjstvu u tradicijskoj kulturi, tijekom kojega su učenici uspoređivali nekadašnje običaje, načine ponašanja i stil života s današnjim djetinjstvom provedenim u gradu.

Potom su se na radionici *Lude sedamdesete i cool osamdesete* upoznali s modom 1970-ih i 1980-ih godina, odnosno razdoblja kada su njihovi "mama i tata bili mali". U praktičnom dijelu tijekom likovne radionice izrađivani su modeli odjeveni u odjeću iz tog razdoblja. Uz radionicu je održana i slušaonica glazbenih hitova iz tog vremena.

Na idućoj radionici pod nazivom *Pretočimo uspomene u slike*, organiziran je istraživački rad - učenici su imali zadatak pronaći naslove knjiga i časopisa, nazive grupa i pjevača, albuma i stripova koji podsjećaju roditelje na njihovo djetinjstvo. Podatke su prikupljali metodom intervjua, a potom su ih tematizirali kao osnovu za kreativni rad.

Tijekom radionice *Osnovni muzeološki pojmovi* upoznali su pojmove: *izložba*, *muzejski predmet*, *inventarni broj*, *inventarna knjiga*, *legenda*. Na taj je način učenicima približena zadaća i uloga kustosa u muzeju te su upućeni kako samostalno prikupiti osnovne podatke kojima će opisati predmete što ih skupljaju.

Posljednja radionica zapravo je bila igraonica, a održana je u dvorištu OŠ Lučac. Učenici su, zajedno s roditeljima, igrali igre koje su bile popularne u djetinjstvu njihovih roditelja. Tom se radionicom, među ostalim, nastojalo motivirati djecu i roditelje na kvalitetno provođenje slobodnog vremena.

Pronađene predmete (knjige, stripove, ploče, značke, spomenare, odjeću, igračke) djeca su prezentirala na izložbi u čijoj su realizaciji sami sudjelovali (datirajući predmete, izrađujući kataloške listiće, pripremajući tekstualne legende, postavljajući predmete u vitrine, sastavljajući pozivnice, osmišljavajući program za otvorenje izložbe). Cjelokupni tijek

¹ Akcija *Ĵubuuu!!! Praznici su, idemo u muzeje!* podržala je gradska Služba za kulturu i umjetnost te se ona održava i u ostalim splitskim muzejima i galerijama.

² Prikazivani su filmovi *Pobod buša*, autori Luka Šešo i Domagoj Jović; *Pesniki* - autori Luka Šešo i Domagoj Jović; *Lyon - Zagreb - Berlin*, autor Luka Šešo; *Tibet - u svijetu bogova*, autor Tomo Vinšćak.

³ Lutkarsku predstavu izvela su djeca dječjeg vrtića *Srećica* iz Splita.

⁴ Suradnja je ostvarena s učiteljicom Sandrom Šore, s učenicima 4. razreda OŠ Lučac i njihovim roditeljima te sa studentima Umjetničke akademije u Splitu.

projekta dokumentirali su studenti Umjetničke akademije u Splitu. Dokumentarni film o projektu *Kad su mama i tata bili ja* premijerno je prikazan na Festivalu mediteranskog filma u Splitu.⁵

Kako bismo muzejske predmete što više približili djeci, osigurali smo i edukativne publikacije. Muzejski posjet upotpunjen je vodičem za djecu pod nazivom *Djeca u Muzeju - vodič kroz zbirke Etnografskog muzeja Split* (2008.) u kojemu ilustrirani likovi djevojčice Mare, dječaka Lovre i magarčića Tovarka objašnjavaju odabrane muzejske predmete i priče vezane za njih.

Igrajući *Muzejsku pamtilicu* na zabavan se način mogu upoznati predmeti iz muzejskog fundusa, a djeca se mogu zabaviti i slažući muzejske *puzzle*.

Vanjski suradnici

U smislu prenošenja znanja i iskustava, što je jedna od temeljnih odrednica muzeja, smatramo da muzejsku komunikaciju ne treba shvatiti jednosmjerno, odnosno da posjetitelji uče isključivo od muzeja, već i da muzej "uči" od publike - posjetitelja i suradnika. Posljednjih godina Etnografski muzej Split ostvario je suradnju s odgojno-obrazovnim institucijama na području grada i županije, ali i s drugim korisnicima koji su svoje znanje i vještine prezentirali u Muzeju. Primjerice, održana je radionica izrade uskrasnih vjenčića od maslinovih grančica, čakavski je pjesnik upoznao djecu s osnovnim pojmovima vinogradarstva i vinarstva, a mladi volonteri iz Ugostiteljske škole Split prezentirali su izgled božićnog stola splitskih obitelji s početka 20. st.⁶

Ostvarena je i suradnja s udrugom Zvono - Udruga za pomoć osobama s mentalnom retardacijom prezentacijom njihovih kreativnih radova u muzejskome izložbenom prostoru te s udrugom Srce - Udruga osoba sa cerebralnom paralizom.

Muzej izvan muzeja

U skladu sa zahtjevima suvremenog poimanja muzejske institucije, djelatnost Etnografskog muzeja Split nastojimo proširiti i izvan muzejske zgrade. Glavni cilj projekta jest premještanje muzeja izvan njegovih fizičkih granica implementiranjem ideja i znanja u različite strukture društvenih institucija uže i šire zajednice. Uobičajena je praksa da muzejska publika s kojom se najčešće ostvaruje komunikacija dolazi *k nama*. Ono što se nastoji postići novim projektom jest muzej koji svoj sadržaj prezentira *kod njih*.

Tako je uz *Dane kruha* organiziran obilazak mlinskog pogona u selu Grab pokraj Sinja kako bi se učenicima predočio rad mlina u pogonu i proizvodnja brašna na tradicijski način. Tijekom 2013. godine uspostavljena je vrijedna suradnja s Kliničkim bolničkim centrom Firule prenošenjem muzejskih radionica u bolničko okruženje, gdje su održane radionice o temi tradicijske baštine.

Zaključna razmatranja. Stvaranje temelja koji pridonose osvješćivanju važnosti očuvanja kulturne baštine jedan je od temeljnih ciljeva edukativnih programa Etnografskog muzeja Split. Muzejski naponi usmjereni prema edukaciji različitih vrsta posjetitelja tijekom godina su se intenzivirali i pridonijeli većoj učinkovitosti muzejsko-školske suradnje, ali i suradnje s drugim gradskim institucijama.

Osim nedvojbenih afirmativnih vrijednosti praktičnih, kreativnih aktivnosti u Muzeju, cilj nam je uputiti korisnike naših programa i na razvijanje svijesti o ljepoti, vrijednosti, značenju, kompleksnosti i jedinstvenosti hrvatske materijalne i nematerijalne kulture. Predstavljajući kulturu i društvo u cjelini, a skupljanjem, dokumentiranjem i interpretiranjem baštine osiguravajući kulturnu afirmaciju i na globalnoj razini, etnografski su muzeji neizostavne sastavnice uspješnoga obrazovnog procesa.

EDUCATION IN THE ETHNOGRAPHIC MUSEUM, SPLIT

Between 2005 and 2013 a number of educational actions were devised in the Ethnographic Museum in Split, their aim being to encourage children to get to know the traditional heritage, to reflect on its preservation and observe the transformation of cultural phenomena.

Examples of educational activities carried out in the Ethnographic Museum in Split will show just how and to what extent the educational activity has become an integral part of the programme policy of the Museum. Presenting culture and society as a whole, and collecting, documenting and interpreting the heritage to provide endorsement of the culture at the global level, ethnographic museums are an essential part of a successful educational process.

⁵ Festival je održan 24. - 30. svibnja 2010. u gradskom kinu *Bačvice*.

⁶ Izradu uskrasnih vjenčića (*datale*) prezentirala je voditeljica učeničke zadruge OŠ Vrsine - Marina Dijana Rinčić, a čakavski pjesnik Miki Bratanić iz svog je iskustva vinogradara i vinara govorio o značenju konobe.